

Сања М. Пилиповић

Надгробна стела са круништем са лавовима из Музеја у Смедереву

Апстракт: У раду је проучаван фрагмент надгробне мермерне стеле са круништем који се чува у Музеју у Смедереву (инв. бр. А 266). Данас су очувани доњи део круништа са лавовима, забат са шишарком, акротерији са делфинима и горњи део централног поља са венцем у који је уписана розета. Проучавана је форма и декорација стеле, а указано је и на најближе уметничке аналогije.

Кључне речи: надгробна стела, круниште, лавови, горњомезијски лимес, Смедерево.

Данас се у Музеју у Смедереву чува један фрагмент надгробне мермерне стеле са делимично очуваним круништем (инв. бр. А 266), тип споменика који се не среће често на горњомезијском лимесу (сл. 1–6). Колико је познато, овај фрагмент није до сада привлачио посебну пажњу научне јавности.¹ Његове димензије износе: ширина 91 цм, висина 64 цм, ширина 23 цм. Нажалост, натпис није сачуван, те не постоје подаци о томе коме је стела била подигнута. Сачувани елементи не дозвољавају прецизније датовање овог фрагмента, осим у шири временски оквир II или III века. Не постоје ни подаци о његовом наласку, претпоставља се да је био узидан у Тврђаву у Смедереву.

Посебно значајну карактеристику ове стеле чини њено круниште. Изведено је од истог комада мермера као и сама стела, а данас је сачуван само његов доњи део (сл. 2). Пажљивим посматрањем уочавају се доњи делови тела два лава, окренута од центра према спољним странама, као

¹ С. Пилиповић, *Надгробна стела са круништем са лавовима из Сингидунума*, „Наслеђе“, Београд, 2021, у штампи; Лира 28797.

и да су њихове предње шапе биле постављене изнад овновских глава (сл. 2–4, 6). Сачувано је само подножје централне фигуре коју ови лавови фланкирају. Стела се у горњем делу завршава троугаоним уписаним забатом и акротеријима. Испод се налази поље од кога је остао горњи лучни део који улази у поље забата. У забату се налази борова шишарка, а у акротеријима делфини са главом окренутом надоле. У полукружном рељефном пољу, сачуваном само у горњем делу, види се део једног венца у који је уписана розета са четири листа. Са десне стране од венца сачуван је горњи део једног листа, а са леве само врх другог листа.

Фрагмент ове мермерне стеле привлачи посебну пажњу због тога што је на врху био завршен круништем са лавовима. На горњомезијском лimesу интегрално је сачувана само једна стела са круништем, и то из Сингидунума (сл. 7). У Палмотићевој улици у Београду, приликом извођења радова откривена је надгробна стела Марка Аурелија Бита (*M. Aurelius Bitus*).² Начињена је од трошног ташмајданског пешчара. На круништу ове стеле, односно на профилисаном венцу, налазе се скулптуре два лежећа лава који фланкирају жртвеник са боровом шишарком на центру.

Стеле са круништима су представљале посебан тип надгробних стела. Оне, нажалост, често нису сачуване у интегралном облику, између осталог зато што круништа нису чинила органску целину са стелом, већ су била спојена са клиновима. Круниште на стели из Музеја у Смедереву било је начињено од истог комада камена, то јест мермера, као и сама стела.

Истраживања су показала да су, поред данас сачуване стеле са круништем из Сингидунума, највероватније и две стеле из Виминацијума имале круниште са лавовима.³ На стели Марка Валерија Сперата (*M. Valerius Speratus*) и стели Тита Бебија Еутиха (*T. Baebius Eutyches*) круниште је било постављено изнад правоугаоног рељефног поља, а не изнад забата и акротерија као на стели из Музеја у Смедереву и оној из Сингидунума. Данас се на горњој страни ових виминацијумских стела могу видети и рупе за клинове којима је круниште било причвршћено.

2 Стела припада збирци Музеја града Београда и заведена је под инвентарским бројем AA 5488, Z. Simić, Rezultati zaštitnih arheoloških istraživanja na prostoru jugoistočne nekropole Singidunuma, *Singidunum* 1, Beograd 1997, 27, 34, гроб. бр. 19; M. Mirković, *Tri nova natpisa iz Singidunuma*, *Singidunum* 1, Beograd, 1997, 59–60; S. Pop-Lazić, *Nekropole rimskog Singidunuma*, *Singidunum* 3, Beograd, 2002, 77, кат. бр. S. 43 и сл. 27. С. Пилиповић н. д. (у штампи), *Lupa* 6789.

3 S. Pilipović, *Stele con cimasa orizzontale con coppia di leoni da Viminacium*, *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 73, Budapest, 2021, 67–76.

Могуће је и да је стела Гаја Корнелија Руфа припадала овој групи споменика.⁴

Иако се, како се види, стеле са круништем ретко срећу на горњомезијском лимесу, сачувани су бројни фрагменти самог круништа. Данас се у Музеју града Београда чувају четири оваква фрагмента пореклом из Сингидунума.⁵ Литература бележи да се некада у поседу Народног музеја у Београду налазило неколико камених скулптура лавова.⁶ Данас се у Лапидаријуму овог музеја чувају два фрагмента круништа од кречњака из Сингидунума⁷ и један мермерни фрагмент круништа непознатог места наласка.⁸ Камене скулптуре лавова потичу и са шире територије града, из Жаркова и Ритопека.⁹ Десет фрагмената профилсаног венца и лавова из Виминацијума данас се налазе у Народном музеју у Пожаревцу.¹⁰

Круништа са лавовима су била посебно карактеристична за норичко-панонске стеле.¹¹ Посебно су бројне стеле на којима је круниште постављено изнад забата и акротерија, као на стели из Музеја у Смедереву или стели Марка Аурелија Бита из Сингидунума. Таквих примера има највише у Горњој и Доњој Панонији, потом нешто мање у Норику.¹²

Далеки узори за оваква круништа са лавовима на надгробним стелама могу се пронаћи у представама малих лавова који су због апо-тропејских вредности постављани на италске аре, ципусе и урне, потом и у акротеријалним лавовима на северно-јадранским стелама.¹³

4 S. Pilipović н. д. (у штампи).

5 Фрагменти се чувају у Музеју града Београда, инв. бр. АА 7, 13, 14, 1291, Поп-Лazić, н.д. 79; Р. Зотовић, Римски камени лавови из збирке Народног музеја у Пожаревцу, *Viminacium* 13–14, Пожаревац, 2003, 21.

6 Д. Гарашанин, Археолошки споменици у Београду, *Годишњак града Београда* 1, Београд, 1954, 66, 68, 88.

7 Народни музеј у Београду, инв. бр. 151 и 160, В. Нинковић, *Римски епиграфски и анепиграфски споменици из лапидаријума Народног музеја*, Београд, 2019, кат. бр.137 и 140.

8 Народни музеј у Београду, инв. бр. 152, В. Нинковић, н. д., кат. бр.145.

9 Музеј града Београда, инв. бр. АА 17, 878, Зотовић н. д., 21.

10 Фрагменти се чувају у Народном музеју у Пожаревцу под инвентарским бројевима: 2/2670, 2/2725, 2/2672, 2/2550, 2/2665, 2/2703, 2/2626, 2/2722, 2/2723, 2/2724.

11 G. Koch, A. Drack, Grabstelenbekrönungen in Noricum. Löwen, Cisten und bärtige Masken, *Römisches Österreich*, 34–35, Graz 2012, 63–87; B. Migotti, Jadranski utjecaj na proizvodnju južnopanonskih stela: Dalmacija ili sjeverni Jadran?, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 44/1, Split, 2019, 239.

12 За примере стела са круништем изнад забата и акротерија в. *Lupa*.

13 M. Marini Calvani, Leoni funerari romani in Italia, *Bollettino d'arte* 65, 6/8 (aprile-giugno), Roma 1980, 75sq; E. Bianchin Citton, E. Zerbinati, Il territorio in età preromana e

Вероватно се мотив малих лавова изнад косих страна забата италских стела потом развио у Норику и Панонији, одакле се преносио даље до горњомезијског лимеса.

Данас се не може са сигурношћу рећи који су централни мотив фланкирали лавови на круништу стеле из Музеја у Смедереву. Пуна скулпторална форма личи на доњи део тела орла док се са предње стране могу препознати два стопала птице. Орао је често приказиван на надгробним стелама, мада се најчешће може видети као украс забата. Слична представа орла, са овако постављеним стопалима, може се видети на забату стела из Норика,¹⁴ Горње Паноније,¹⁵ и Доње Паноније.¹⁶ Међутим, колико је до данас познато, на норичко-панонским стелама, као и на онима са горњомезијског лимеса, орао се не среће као централни симбол круништа. Централни мотив на круништима ових стела је најчешће била циста или маска са брадом.¹⁷ Могу се срести и представе Генија, шишарке, Атиса или коцки, жртвеника са различитим рељефима.¹⁸ Уколико би се заиста централни мотив на круништу стеле из Музеја у Смедереву разумео као приказ фигуре орла, радило би се о веома неуобичајеном круништу.

Тешко је прецизно разумети улогу коју је круниште са лавовима имало на надгробним стелама. Често су оваква круништа повезивана са мистеријским култовима Деметре/Церере, Диониса/Бахуса, Сераписа, Издиде, Кибеле или Митре.¹⁹ Сматрана су и изразом синкретичких култова Кибеле и Сераписа. Међутим, без обзира на религиозни аспект, оваква круништа су за своју популарност свакако могла да захвале и својој изузетној декоративности и сугестивности.

Мотиви декорације стеле из Смедерева били су уобичајени. У акротеријима стеле су приказани делфини. Сматрано је да делфини као психопомпи преносе душу умрлог на Острва блажених, као и да су били симболи за спашавање. На стели из Смедерева испред главе сваког од

romana, у: A. Rigon (прир.), *Monselice storia, cultura e arte di un centro minore del Veneto*, Monselice: Canova 1994, 32sqq. G. Rosada, *Le stele funerarie a pseudoedicola (pseudoarchitettoniche) in area padano-adriatica*, *Histria Antiqua* 8, Pula 2002, 347–358.

14 *Lupa* 361, 378, 8456, 1180, 1181, 1234, 1602sqq.

15 *Lupa* 438, 454, 456, 457, 458sqq.

16 *Lupa* 3056, 9786sqq.

17 G. Koch, A. Drack, н. д., 63–87.

18 С. Пилиповић, н. д. (у штампи).

19 Z. Gregl, B. Migotti, *Nadgrobna stela iz Siska (CIL 3985)*, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 32–33/1, Zagreb 1999, 130, 151–154; G. Koch, A. Drack, н. д., 63–87 са прегледом раније литературе о овој теми.

делфина приказана је риба, чиме је могло да буде истакнуто њихово значење воденог елемента.²⁰ Шишарка у забату је такође била познати фунерарни симбол бесмртности.²¹ Овај плод бора повезиван је са Дионисом и Атисом, као и са Кибелом и Сераписом.²² И венац на централном пољу, у који је уписана розета, био је уобичајени фунерарни симбол победе над смрћу, коме су често придруживана и апотропејска својства.²³ Могао је да буде повезиван и са чином хероизације покојника и идејом тријумфа, а додељиван је војницима за изузетне доприносе.²⁴ Розети у центру венца су придруживане астралне вредности, а тумачена је и као приказ декорације којом су се украшавали споменици у част мртвих током светковина, као што су биле *Dies Violaes*, *Rosalia* или *Rosaria*.²⁵

Међутим, на стели из Музеја у Смедереву пажњу привлачи подела поља, односно забат у који улази полукружно поље са његове доње стране, што се не среће често. Нажалост, не може се рећи да ли је испод забата било представљено полукружно поље у облику лунете или кружно поље. Постоје примери стела из Аквилеје са краја I века са забатом у који са доње стране улази лучно завршено поље, то јест једна лунета.²⁶ На једној стели се у акротеријима налазе делфини, у лучном рељефном пољу налази се кошара са плодовима и два листа док је друга сложеније декорације и у лунети има фигуру пса који лежи.

Овакав забат, у који са његове доње стране улази лунета или медаљон, види се и на појединим стелама из Дакије, продукцији локалних радионица. На једној стели из Апулума испод забата се јавља лунета са портретима,²⁷ а на једној из Миције полукружно поље, које се

20 Делфини приказани како једу рибу јесу симболи Горњих Вода, F. Cumont *Recherches sur le symbolisme funéraire des Romains*, Paris 1942, 154 нап. 3 и 155 нап. 4. О представама делфина на горњомезијским стелама видети S. Pilipović, *Dolphin representation on stelae from Upper Moesia, Balcanica* 34, Belgrade, 2003, 357–283.

21 Из шишарке се рађало ново дрво након што је пала са зимзеленог стабла, F. Cumont н. д., 29.

22 С. Пилиповић, н. д. (у штампи).

23 D. Rogić, J. Anđelković, E. Nikolić, *Wreath - Its Use And Meaning In Ancient Visual Culture, Religion and Tolerance* 18, 2012, 341–358.

24 A. Dardenay, *Virtus et pietas du défunt*. Hypothèses de lecture de l'iconographie officielle en contexte funéraire, у: A. Dardenay, E. Rosso, *Dialogues entre sphère publique et sphère privée dans l'espace de la cité romaine*, Bordeaux, 2013, 304.

25 J.M.C. Toynbee, *Death and Burial in the Roman World*, Baltimore: Johns Hopkins Un. 1996, 295, нап. 255.

26 *Lupa* 14485, 17785.

27 *Lupa* 1034.

продужава у натписно поље фланкирано стубовима.²⁸ Медаљон са уписаном розетом, који са доње стране сече троугаони забат, појављује се на две стеле из Сармизегетузе (*Ulpia Traiana*).²⁹ У музеју у Деви чува се стела чији је забат пресечен са доње стране медаљоном са портрети-ма.³⁰ Управо медаљони уклопљени на различите начине у конструкцију стеле са забатом одликују стеле типа „*Alba Iulia*“.³¹ Колико се може уочити, карактеристика ових дакијских стела јесте управо медаљон који сече забат, за разлику од стеле из Смедерева, на којој није приказан медаљон. На стели из Смедерева ово поље је уоквирено истим двоструким рамом као и троугаони забат. У том погледу, стела из Смедерева је много ближа онима из Аквилеје, на којима су такође и троугаони забат и полукружно поље које га сече са доње стране, уоквирени двоструким рамом. Нажалост, стела из Смедерева није сачувана у потпуности и немогуће је претпоставити њен првобитни изглед и форму поља у које су уписани венац и розета, а самим тим и разумети утицаје који су довели до њеног настанка.

Стела из Музеја у Смедереву израђена је од мермера. Новија истраживања о функционисању *officina* дозвољавају претпоставку да су се полупроизводи и готови производи од источноалпског мермера (из каменолома *Gumtern*, *Pohorje* и *Kainach*) извозили све до Виминацијума.³² Претпоставка да је и ова стела увезена као полупроизвод или готов производ, нажалост, не може да буде потврђена. Евентуалне будуће минеролошко-петролошке анализе самог камена, то јест мермера, сигурно би могле да допринесу бољем разумевању њеног порекла. Међутим, евидентно је да је круниште било елемент који је на простор горњомезијског лимеса стигао са норичко-панонских простора.

На крају, могло би се закључити да је надгробна стела из Музеја у Смедереву, данас сачувана као фрагмент, значајна потврда постојања

28 Lupa 11831.

29 Lupa 14982; 19420.

30 L. Bianchi, I monumenti funerari della Dacia: nuovi studi, note integrative e precisazioni, *Archeologia Classica* 57, 2006, 255sqq, сл. 9.

31 L. Bianchi, *Le stele funerarie della Dacia. Un'espressione di arte romana periferica*, Roma, 1985, 59sqq.

32 B. Djurić, Poetovio and the Danube marble trade, у: M. Mirković (прир.), *Römische Städte und Festungen an der Donau. Akten der regionalen Konferenz*, Beograd 16–19. oktober 2003, Beograd, 2005, 75–82; B. Djurić, *The Logistics behind Ancient Art. The Case of Noricum and Pannoniae*, у: *Akten des 15. Internat. Kolloquiums zum Provinzialrömischen Kunstschaffen*, 2017, Graz: Universalmuseum Joanneum; Uni Graz, 2019, 2019, 16sqq са прегледом раније литературе.

стела са круништем на простору горњомезијског лимеса. Управо овакво круниште повезује стелу са мермерним споменицима из уметничких норичко-панонских центара. Нажалост, стела је очувана само као фрагмент, што отежава њено сагледавање. Евентуалне будуће петролошке анализе мермера свакако би могле да допринесу бољем разумевању овог изузетно значајног фрагмента стеле са круништем.

1. Стела са круништем. Народни музеј у Смедереву, инв. бр. А 266 (фото: Музеј у Смедереву)

2. Стела са круништем. Круниште (фото: Музеј у Смедереву)

3. Стела са круништем. Поглед са леве стране (фото: Музеј у Смедереву)

4. Стела са круништем. Поглед са десне стране (фото: Музеј у Смедереву)

5. Стела са круништем. Централни мотив (фото: Музеј у Смедереву)

6. Стела са круништем. Лав са овновом главом (фото: Музеј у Смедереву)

7. Стела Марка Аурелија Бита. Музеј града Београда, инв. бр. АА 5488 (фото: Љубомир Милановић)

СКРАЂЕНИЦЕ ЛИТЕРАТУРЕ

IMS Inscriptions de la Mésie Supérieure, I, II, III/2, IV, VI, Beograd 1976–1995.
Lupa <http://www.lupa.at/>

ЛИТЕРАТУРА

- Baus, K. (1940) *Der Kranz in Antike und Christentum*, Bonn: Hanstein.
- Bergmann, B. (2010) *Der Kranz des Kaisers: Genese und Bedeutung einer römischen Insignie*, Berlin: De Gruyter.
- Bianchin Citton E. and Zerbinati E. (1994) „Il territorio in età preromana e romana“, in: *Monselice storia, cultura e arte di un centro minore del Veneto*, ed. Rigon A., Monselice: Canova: 21–42.
- Гарашанин Д. (1954) „Археолошки споменици у Београду“, *Годишњак града Београда* 1 (Београд): 45–98.
- Gregl, Z. and Migotti, B. (1999) „Nadgrobna stela iz Siska (CIL 3985)“, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 32–33/1 (Zagreb): 199–164.
- Dardenay, A. (2013) „Virtus et pietas du défunt. Hypothèses de lecture de l’iconographie officielle en contexte funéraire“, in: *Dialogues entre sphère publique et sphère privée dans l’espace de la cité romaine. Vecteurs, acteurs, significations*, ed. Dardenay A. and Rosso, E.; Coll. Scripta Antiqua, Bordeaux: Ausonius Éditions: 297–314.
- Dautova-Ruševljan, V. (1983) *Rimska kamena plastika u jugoslovenskom delu provincije Donje Panonije*, Novi Sad: Vojvođanski muzej.
- Zotović, R. (2003) „Rimski kameni lavovi iz zbirke Narodnog muzeja u Požarevcu“, *Viminacium* 13–14 (Požarevac): 87–96.
- Зотовић, Р. (2004) „Слободне скулптуре лавова од камена. Налази из Сингидунума“, *Годишњак града Београда* 51 (Београд): 21–29.
- Кондић, В. (1957) „Антички Ритопек“, *Годишњак града Београда* 4 (Београд): 35–46.
- Koch, G. and Drack, A. (2012) „Grabstelenbegrünungen in Noricum. Löwen, Cisten und bärartige Masken“, *Römisches Österreich* 34–35 (Graz): 63–87.
- Mansuelli, G. A. (1956) „Leoni funerari emiliani“, *Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts. Römische Abteilung* 63 (Rom): 66–89.
- Mansuelli, G. A. (1967) *Le stele romane del territorio ravennate e del Basso Po. Inquadramento storico e catalogo*, Ravenna: Longo.
- Marini Calvani, M. (1980) „Leoni funerari romani in Italia“, *Bollettino d’arte* 65, 6/8 (aprile-giugno) (Roma): 7–14.
- Maxfield, V. A. (1981) *The military decorations of the Roman Army*, London: Batsford.
- Migotti, B. (2019) „Jadranski utjecaj na proizvodnju južnapanonskih stela: Dalmacija ili sjeverni Jadran?“, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 44/1 (Split): 231–246.
- Mirković, M. (1968) *Rimski gradovi na Dunavu u Gornjoj Meziji*. Beograd: Arheološko društvo Jugoslavije.
- Mirković, M. (1997) „Tri nova natpisa iz Singidunuma“, *Singidunum* 1 (Beograd): 57–63.
- Ninković, V. (2019) *Rimski epigrafski i anepigrafski spomenici iz lapidarijuma Narodnog muzeja u Beogradu*, Beograd: Narodni muzej Beograd.
- Pilipović, S. (2019) „Gli Augustales a Viminacium (Mesia Superiore): le testimonianze epigrafiche ed iconografiche“, *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 70 (Budapest): 67–82.
- Pilipović, S. (2021) „Stele con cimasa orizzontale con coppia di leoni da Viminacium“, *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 73 (Budapest): 67–76.

- С. Пилиповић, *Надгробна стела са круништем са лавовима из Сингидунума*, „Наслеђе“, Београд, 2021., у штампи.
- Pop-Lazić, S. (2002) „Nekropole rimskog Singidunuma“, *Singidunum* 3 (Beograd) 2002: 7–100.
- Popović, M. (1997) „Antički Singidunum: dosadašnja otkrića i mogućnosti daljih istraživanja“, *Singidunum* 1 (Beograd): 1–20.
- Rosada, G. (2002) „Le stele funerarie a pseudoedicola (pseudoarchitettoniche) in area padano-adriatica“, *Histria Antiqua* 8 (Pula): 347–358.
- Simić, Z. (1997) „Rezultati zaštitnih arheoloških istraživanja na prostoru jugoistočne nekropole Singidunuma“, *Singidunum* 1 (Beograd): 21–56.
- Turcan, R. (1996) *The Cults of the Roman Empire*, Cambridge Mass: Blackwell.
- Ферјанчић, С. (2002) *Насељавање легијских ветерана у балканским провинцијама: I–III век наше ере*, Београд: Балканолошки институт САНУ.
- Hunter, F. (2003) „Funerary lions in Roman provincial art“, in: *Romanisation und Resistenz in Plastik, Architektur und Inschriften der Provinzen des Imperium Romanum*, ed. Noelle P., Mainz: Philipp von Zabern: 59–65.
- Cambi, N. (1989) „Bilješke uz dvije panonske nadgrobne stele“, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 22 (Zagreb): 59–76.
- Cumont, F. (1942a) *Recherches sur le Symbolisme funéraire des Romains*, Paris: Geuthner.
- Cumont, F. (1942b) *La stèle du Danseur d'Antibes et son décor végétal: Étude sur le symbolisme funéraire des plantes*, Paris: Geuthner.

Белешка о аутору:

Др Сања М. Пилиповић, виши научни сарадник
Археолошки институт у Београду
sanjapil@gmail.com

Summary

Сања М. Пилиповић

Tombstone stele with a cornice of lions from the Museum of Smederevo

The paper studies a fragment of tombstone marble stele kept in the Museum of Smederevo (inventory number A 266). Today the upper part of stele is preserved: lower part of cornice, gable from acroterium and upper part of the central field with relief. Stelae with cornice were not common on the Upper Moesian Limes. As it is known today, the only integral preserved stele with cornice is stele of Marcus Aurelius Bit from Singidunum.

The cornice of stele from the Museum of Smederevo displayed, as it was common, lions lying and holding the head of a ram with their front paws. The central figure is flanked by them but it is so damaged that it is hard to describe. Comparison to certain Noric-Pannonian stelae leads to the assumption that it might have been an eagle. It is hard to confirm such an assumption given the fact that an eagle was not commonly depicted in cornices. Stelae with cornices were particularly popular in Noric and Pannonia where influences, and probably final and semi-finished products of marble, came from and reached the Upper Moesian Limes.

As much as can be seen, decorations on stele were with usual motifs. However, division of fields, i.e. gable into which semicircular field enters from the lower side, is not that common. Unfortunately, one cannot tell if it was a semicircular field in the shape of lunette or circular field below the gable. Stelae with this type of fields originate from Aquileia where both the gable and lunette -shaped field were double rimmed like on Smederevo stele. One group of stelae from Dacia also has the similar division of fields, however, most often it is a medallion cutting through the triangular gable field from the lower side.

Tombstone stela from the Museum of Smederevo, nowadays preserved as a fragment, is an exceptional confirmation that stelae could be found in the area of the Upper Moesian Limes. The existence of cornice links this stele to the ones from the center of art in Noric-Pannonian region. Unfortunately, only a fragment of the stele is preserved, which makes it difficult to

examine it. Any subsequent petrographic analysis of the marble would certainly contribute to better understanding of this exceptional stelic fragment with cornice.

About the author:

Sanja M. Pilipović PhD, Senior Research Fellow
Archaeological Institute, Belgrade
sanjapil@gmail.com